

Loabága suohkan
Lavangen kommune

Folkehelseoversikt 2023

Vedtatt av kommune-
styret 14.12.2023

Innhold

1. Innledning.....	3
1.1 Organisering av arbeidet.....	5
1.2 Sosialt bærekraftig lokalsamfunn.....	6
2. Befolkning.....	6
2.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall	6
2.2 utfordringer, ressurser og vurderinger knyttet til befolkningens sammensetning	9
3. Oppvekst- og levekårsforhold	9
3.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall	10
3.2 utfordringer og vurderinger knyttet til oppvekst og levekår	14
4. Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø.....	16
4.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall	16
4.2 utfordringer og vurderinger knyttet til fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø m.v.	19
5. Skader og ulykker	19
5.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall	21
5.2 utfordringer og vurderinger knyttet til skader og ulykker	21
6. Helserelatert atferd.....	22
6.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall	22
6.2 utfordringer og vurderinger knyttet til helselatert atferd	25
7. Helsetilstand.....	26
7.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall	26
7.2 utfordringer og vurderinger knyttet til helsetilstand.....	27
8. Oppsummering og oversikt over hovedutfordringer	28
8.1 Oppsummering av utfordringer	28
8.2 Hovedutfordringer	30
9. Kilder	32

1. Innledning

Folkehelseloven som ble vedtatt i 2012 pålegger kommunene å ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen og positive og negative faktorer som kan virke inn på denne.

“Folkehelseoversikten skal ligge til grunn for det langsiktige folkehelsearbeidet og inngå i kunnskapsgrunnlaget for kommunens planstrategi”. En slik oversikt skal være grunnlag for et kunnskapsbasert, systematisk og langsiktig folkehelsearbeid i kommunen. Forskrift om oversikt over folkehelsen skiller mellom løpende oversikt og et skriftlig oversiktsdokument som skal foreligge hvert 4. år. Oversiktsdokumentet utgjør et sentralt kunnskapsgrunnlag for arbeidet med kommunens planstrategi og fastsetting av mål for folkehelsearbeidet i kommuneplanen og andre planer etter plan- og bygningsloven.

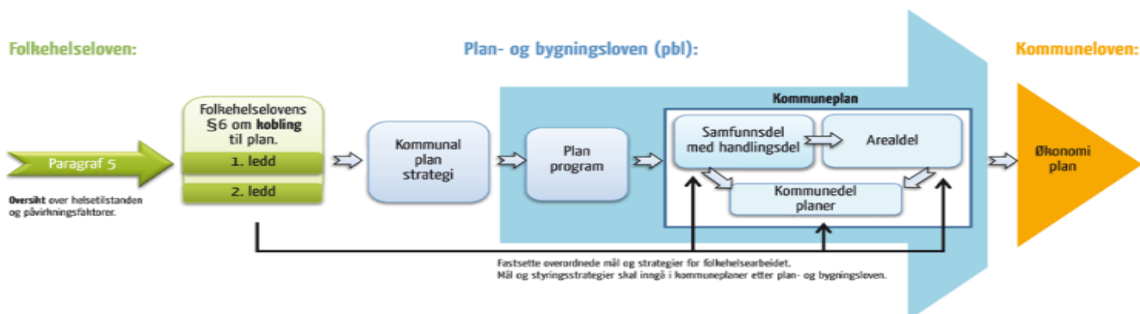
Lavangen kommunes visjon «**Det gode liv mellom fjord og fjell**» ble vedtatt i kommunestyret 18.2.21.

Folkehelseoversikten skal inneholde opplysninger og vurderinger av

1. befolknings sammensetning
2. oppvekst- og levekårsforhold
3. fysiologisk, biologisk og sosialt miljø
4. skader og ulykker
5. helsereelatert atferd
6. helsetilstand

Slik henger oversikten sammen med kommunens øvrige planer:

Kilde: Helsedirektoratet

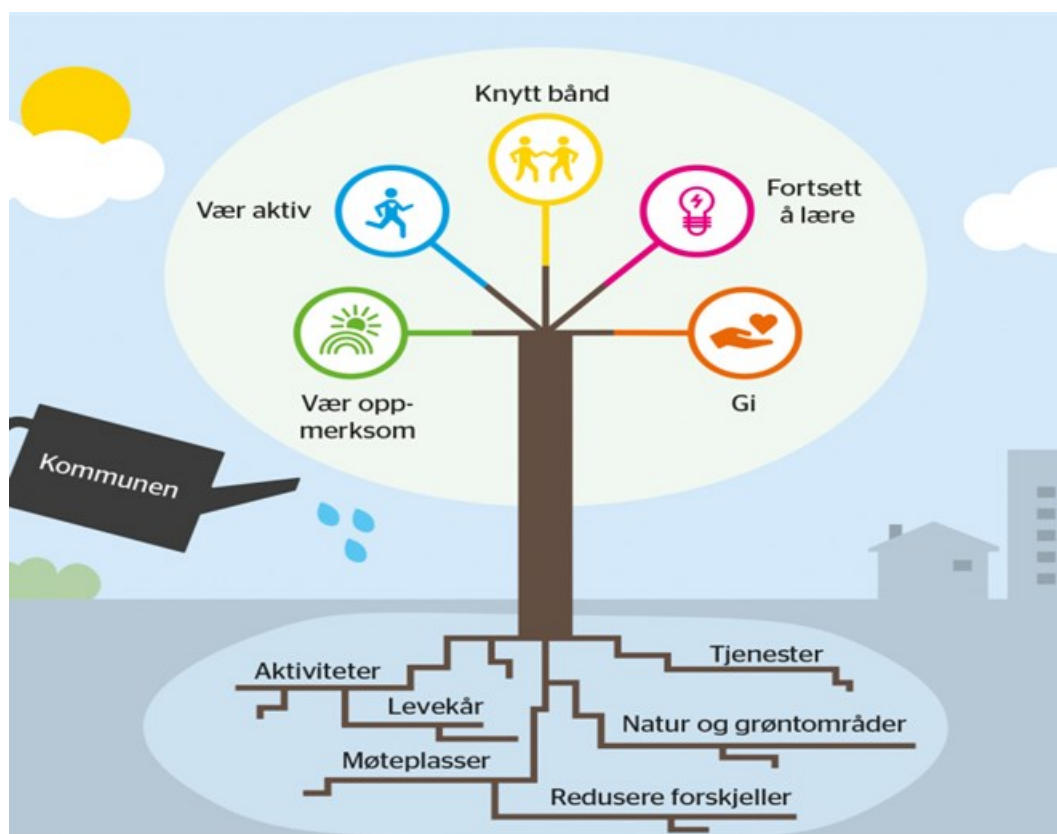
Folkehelseoversikten er oppdatert og erstatter tidligere oversikt fra 2021. Det er tatt utgangspunkt i statlige og fylkeskommunale statistikker. Få innbyggere gir dårligere, og noen ganger manglende statistikk, vi har derfor i valgt å bruke lokal kunnskap i noen sammenhenger.

Formålet med folkehelsearbeidet jfr. Folkehelseloven er å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse.

Loven skal sikre at kommuner, fylkeskommuner og statlige helsemyndigheter setter i verk tiltak og samordner sin virksomhet i folkehelsearbeidet på en forsvarlig måte. God oversikt bidrar til et mer treffsikkert folkehelsearbeid, og det er de faktiske utfordringene som legges til grunn for folkehelsearbeidet.

Folkehelsen påvirkes av det samfunnet vi lever i. Det er ikke slik at den samlede folkehelsesituasjonen i en kommune, eller et fylke, eller i landet kun er summen av individuelle valg og genetiske forutsetninger. Det er store geografiske forskjeller i helse og betydelige sosiale helseforskjeller. Samfunnsmessige forhold skaper disse forskjellene, som vi kan påvirke gjennom planlegging, forvaltning og tiltak. Kunnskap om disse samfunns- og miljømessige forhold er da en forutsetning for å ivareta innbyggernes helse.

Oversiktsbildet på helsetilstand og påvirkningsfaktorer skal gi oss oversikten, samt bistå kommunale enheter og politisk ledelse i sine prioriteringer. Gjennom tverrsektoriell innsats og kommunens plansystem skal folkehelselovens mål om å redusere sosiale helseforskjeller omsettes til kommunale styringsdokumenter og forpliktende handling.

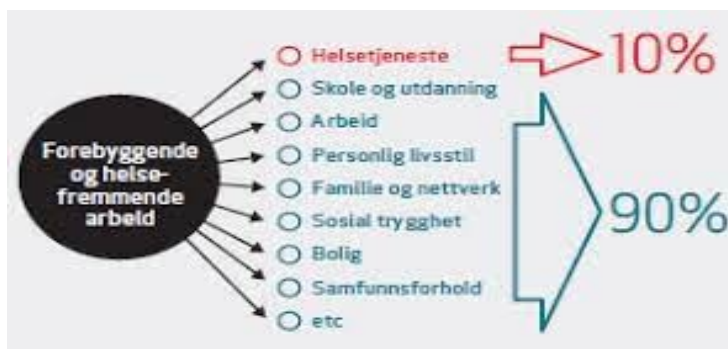
1.1 Organisering av arbeidet

Helsesykepleier og folkehelsekoordinator Anne Gullbakk har sammen med rådgiver Anne Strømmesen og PRO-leder Norunn Johansen utgjort en arbeidsgruppe for utarbeidelse av folkehelseoversikten, med mandat fra kommunedirektør. Næringsutvikler/plan ved Trude Berg har bidratt til innhold på felles tverrsektorielt møte, og til koordinering og kommunikasjon.

Flere sektorer ble involvert i arbeidet. Noen på et felles møte i august, noen ved direkte kontakt. Disse har bidratt: leder Ástávuona giellagoahtie, leder Astafjord barneverntjeneste, barnehagestyrrer, flyktningekoordinator, assisterende kommuneoverlege, teknisk sjef, kommunedirektør og oppvekstleder.

Den forrige folkehelseoversikten er brukt som bakgrunn for arbeidet, og er oppdatert med ny kunnskap og innspill fra alle aktørene. I tillegg er det brukt ulike veiledere og eksempler fra andre kommuner. Troms og Finnmark fylkeskommune har bidratt med innspill til utkast.

10-90 – regelen

Det er bare **10 %** av folks helseproblemer helsetjenesten kan gjøre noe med. De resterende **90 %** må løses utenfor helsetjenesten. Dette forklarer hvorfor man må jobbe på tvers av avdelinger for å oppnå det beste for folkehelsen.

(Wildavsky 1977, fra NOU 1998:18)

Nasjonale folkehelsemål:

1. Noreg skal vere blant dei tre landa i verda som har høgast levealder
2. Befolkninga skal oppleve fleire leveår med god helse og trivsel og reduserte sosiale helseforskjellar
3. Vi skal skape eit samfunn som fremjar helse i heile befolkninga

Utjevning av sosiale helseforskjeller er et viktig mål i folkehelsearbeidet. Folkehelsearbeid krever aktiv deltakelse fra borgere, brukere og frivillig sektor. De første leveårene er grunnleggende viktig for livet videre. Hjelp til barn må samordnes og styrkes. Og foreldre må få god veiledning - både de som ber om det, og de som trenger det.

(Meld.St.15 (2022-2023) Side 15)

1.2 Sosialt bærekraftig lokalsamfunn

FNs 17 mål for bærekraftig utvikling innen 2030 er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, kjempe mot urettferdig fordeling og stoppe klimaendringene.

For å skape bærekraftig utvikling må vi arbeide på flere områder: klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. Folkehelsearbeidet har mye til felles med den sosiale dimensjonen i FNs mål. Det handler om å fremme samfunnsutvikling som setter menneskelige behov i sentrum, gir sosial rettferdighet og like livssjanser for alle, legger til rette for at mennesker som bor i lokalsamfunnet kan påvirke forhold i nærmiljøet og i kommunen og legger til rette for deltakelse og samarbeid.

FNs mål er knyttet til arbeidet med å bedre sosiale forhold:

At innbyggerne har god tillit til samfunnet og hverandre

At innbyggerne har tilgang til arbeid, utdanning og gode nærmiljø, at de føler at de hører til

At innbyggerne opplever trygghet

2. Befolkning

Befolkningens sammensetning, utvikling og fordeling i forhold til alder, kjønn, befolkningsgrupper og bosetning vil danne grunnlag for kommunens planlegging av framtidige tjenestebehov og hvilke hensyn som skal ivaretas. Befolkningsutvikling er en stor indikator for regional utvikling. Vi ønsker en befolkningsvekst på grunn av flere forhold, som inntektsgrunnlag for kommunen og tilgang på arbeidskraft.

2.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall

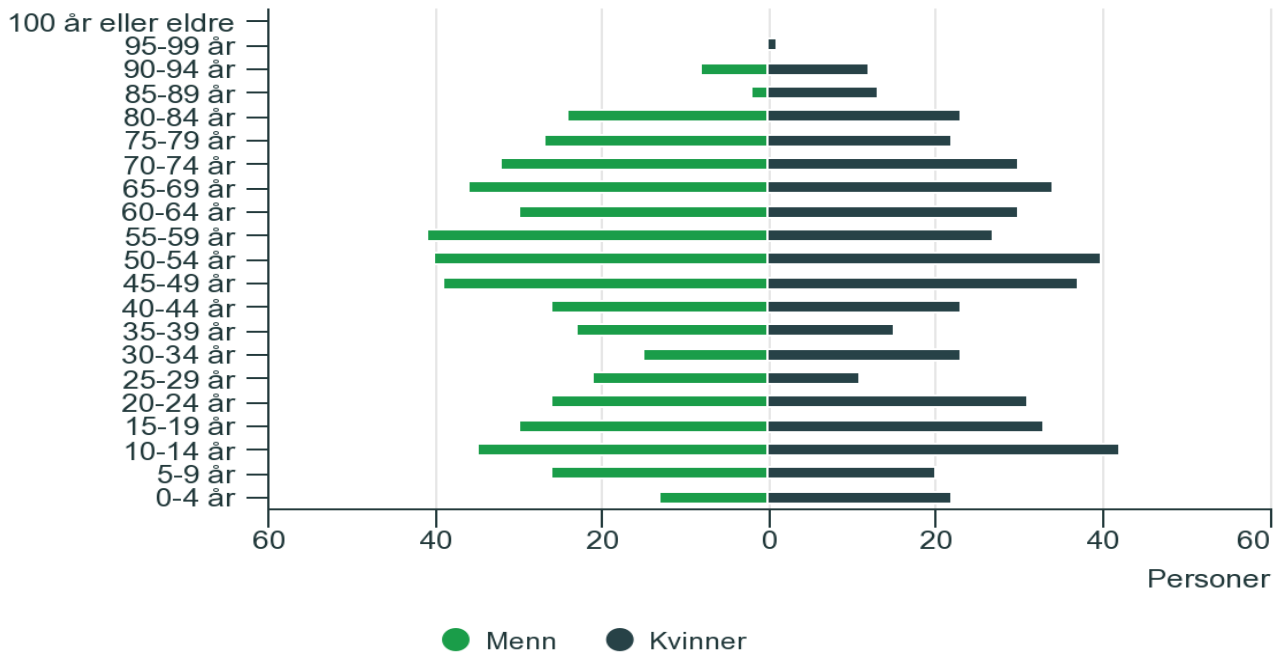
Befolkning pr. 1. kvartal 2023 er 983 innbyggere. 193 er barn under 18 år.

Forventet levealder kvinner: 84,2 år (landsgjennomsnitt 83,9)

Forventet levealder menn: 80,3 år (landsgjennomsnitt 80,1)

Aldersfordeling for innbyggerne i kommunen

Alder

(Kilde: SSB)

Befolkningsveksten er en tilbakegang på - 4,9%. (Fylket har - 0,18 % og Norge en framgang på 0,63 %). 8,2 % av befolkningen i Lavangen er over 80 år. (Fylket har 4,6 %, Norge 4,4%).

Befolkningsframskriving 0-100 år

år	Totalt (alle aldre)	0 – 17 år	18 – 49 år	50 – 66 år	67 – 79 år	80 – 89 år	90 år og eldre
2022	970	193	312	238	147	61	19
2050	826	130	209	180	173	104	30

(Kilde: Folkehelseprofilen 2023 – prognose fra SSB)

Tabellen viser at det sannsynligvis vil bli 144 færre innbyggere i Lavangen i 2050 enn det var i 2022. De eldste over 90 år vil kunne øke i antall fra 19 til 30, altså med 11 personer. Antall eldre mellom 80 og 89 kan øke fra 61 til 104 personer i 2050, det vil si 43 flere.

Nedgang i antall unge og voksne fra 18-49 år kan bli hele 103 personer, og mellom 50 og 66 år kan antallet reduseres med 58 personer. En vil også kunne erfare at barnetallet fra 0-17 år reduseres med 63 barn.

Personer som bor alene, 45 år og eldre, utgjør 23,3%. Det er noen færre enn i landet. I Lavangen bor flere voksne sammen.

Statistikken viser at det er mangel på høyskole- og universitetsutdannede i Lavangen, noe som er alvorlig i forhold til helsetjenesten og oppfølging av en stadig eldre befolkning.

Endringer i innbyggertall og aldersgrupper i perioden 2018-2023

År	0 – 17 år	18 år og eldre	Innbyggertall
2023	193	790	983
2020	224	810	1034
2019	228	814	1042
2018	242	819	1061

Nedgang i **antall fødte barn** fra 2014 til 2018 var 9,15 %. Det er en stor nedgang på få år. Nedgangen på landsbasis var i samme periode på 6,72 %. Nedgang i barnetall får konsekvenser for barnehage og skole.

Antall fødte barn

Født 2017:	6	Født 2020:	6
“ 2018:	6	“ 2021:	6
“ 2019:	8	“ 2022:	9
		“ 2023:	8 (pr. okt.23)

Samisk befolkning

Omkring 20 % av befolkningen i Lavangen er samisk. Den samiske befolkningen har kultur og levesett som på enkelte områder skiller seg fra norsk kultur. Det er et mål at alle skal oppleve seg som likeverdige og respektfullt behandlet i forhold til språk, kultur og identitet. Forståelse for hverandre forebygger misforståelser og fremmer folkehelse. Lavangen er en av 13 kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk. I tillegg til at samisk og norsk er likestilte språk, stiller også helse- og omsorgsloven, opplæringsloven, barnehageloven og stedsnavnloven særlige krav til disse 13 kommunene:

1. Kommunen har ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn bygger på samisk språk og kultur (barnehageloven § 8)
2. Den samiske læreplanen, Kunnskapsløftet-samisk, skal brukes i skolen i kommunen (forskrift til opplæringsloven § 1–1)
3. Ved veiskilting der flerspråklige stedsnavn benyttes, skal det samiske navnet stå først (forskrift om stedsnavn § 7)

Stimuleringstiltak for å styrke identitet og kompetanse på samisk språk og kultur er fra august 2023 gratis barnehageplass til alle barn i samisk avdeling.

Høsten 2023 økte barnetallet fra 3 til 9 barn i samisk barnehageavdeling.

Innvandrere

I kommuneprofilen og gjennom lokal kunnskap finner vi at det ved inngangen til 2023 var det 85 innvandrere i Lavangen. Innvandrere utgjør 8,6 % av hele befolkningen. 7 barn var norskfødte med innvandrerforeldre.

21 flyktninger kom fra Ukraina i 2022 og 2023, og 20 bor fortsatt i kommunen. Innvandrere i Lavangen kommer ellers fra flere ulike land og kulturer.

I integreringstjenesten har det fra sommeren 2022 da de første ukrainerne kom vært 50 % stilling som integrerings- /flyktningekoordinator. En periode ble denne tjenesten styrket med 40 %. Etter at denne personen sluttet har det vært 40 % dekning, som er en liten ressurs i den tjenesten da de fleste ukrainerne fortsatt går på norskundervisning eller er i språkpraksis og det kreves fortsatt mye oppfølging fra integreringstjenesten.

2.2 utfordringer, ressurser og vurderinger knyttet til befolkningens sammensetning

1. Lavangen har synkende folketall. Demografien i Lavangen viser at det blir flere eldre, særlig over 80 år. Fødselstallene synker, bortsett fra en liten økning de to siste årene.
2. Lavangen har utfordring med at mange unge voksne flytter ut for å utdanne seg og blir boende i andre kommuner.

Påvirkningsfaktorer

Det er mangel på helsepersonell og dette vil øke med den demografiske utviklingen.

Lavangen er et levende lokalsamfunn med tilgang på aktiviteter. Dette fordrer frivillig arbeid.

Velferdsteknologiske løsninger er nødvendig, men er dyre i innkjøp og drift og fordrer kompetanse på området

Det må planlegges for boligtilpasning for de som fortsatt vil bo i egen bolig.

Kommunen har 22 tilrettelagte omsorgsleiligheter sentralt på Tennevoll.

Det må være trygghet for tjenester og støtte til pårørende for at pårørende skal kunne gi omsorg i hjemmet der det er ønskelig.

Det er ikke kommunale boliger utenfor Tennevoll Lavangen mangler arbeidsplasser

Lavangen mangler kartlegging av muligheter, interesser og forutsetninger/behov som må være til stede for å øke tilflytninga til kommunen.

3. Oppvekst- og levekårsforhold

Oppvekst og levekår er viktige premisser for helse og livskvalitet.

Gode vilkår for oppvekst avhenger av mange faktorer og skapes gjerne gjennom

- god og trygg familiesituasjon
- god og trygg barnehage
- god og trygg skole
- godt og trygt nærmiljø

- gode og rimelige fritidstilbud
- gode møteplasser - også på tvers av generasjoner

(Kilde: Folkehelseprofil FHI)

Å ha et hjem og en bolig er en grunnleggende forutsetning for god helse, velferd og samfunnsdeltakelse. Både fysiske forhold som inneklime og utemiljø og sosiale faktorer knyttet til boligstandard, levekår og fattigdom kan bidra til bedre eller dårligere helse. Også eierforhold og størrelse på bolig, samt boligmiljø og geografi, er viktig i et folkehelseperspektiv.

(Kilde: FHI Folkehelseinstituttet)

Lavangen har ledige boligtomter i kommunale boligfelt.

Boligmarkeder i distriktet kalles gjerne for "tynne". Det vil i praksis si lite omsetning, lite nybygging og lave priser på boliger. Dette gir utfordringer med å finne egnet bolig, og evt. få solgt nåværende bolig til en pris som gjør det mulig å kjøpe en ny. Kostnadene for bygging er ofte høyere enn boligverdien, noe som gjør nybygging lite attraktivt.

Bankenes utlånspolitikk kan også gjøre at få har muligheter til å bygge egen bolig.

Forskning viser gjerne en sammenheng mellom inntektsnivå og helsetilstand. I Lavangen er det færre personer med middels eller høy utdanning enn gjennomsnittet i landet og fylket.

I 2022 var det 1,2 % arbeidsledige i kommunen. Tilbudet av arbeidsplasser i Lavangen er begrenset. Mange pendler ut av kommunen og noen pendler inn.

3.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall

Lavangen kommune deltar pårørende undersøkelsen, IVARETATT, for pårørende til personer som mottar helse- og omsorgstjenester. Første året for undersøkelsen er 2023, og tallene for undersøkelsen er ikke klare på dette tidspunkt.

Barnehagen har brukerundersøkelse. Skolen har gjennomført ungdata undersøkelsen, og skal gjennomføre en ny ungdataundersøkelse i 2024.

Lavangen har ikke gjennomført brukerundersøkelser på øvrige kommunale tjenestene som leveres.

Kommunen har vedtatt en klarspråk-profil som skal sikre innbyggerne klart og tydelig språk i vedtak og tekst som kommer fra oss. Kommunens språk skal være slik at det skaper tillit, og ikke distanse og frustrasjon hos leser/innbygger.

VGS eller høyere utdanning 30-39 år: 65 %

Fylket har 77 % og landet 81 %

Barn fra 0-17 år som bor i husholdninger med vedvarende lav inntekt (gjennomsnittlig husholdningsinntekt under 60% av median husholdningsinntekt i Norge) er i Lavangen på 20 %. Fylket 8,8%, landet er 12%.

Barn av enslige forsørgere: 25,5 %

Fylket 17,1%, landet 14,7%

Unge som står utenfor, 15-29 år: 5,3 %

Fylket 8,7 %, landet 9,5 %.

Barn som bor trangt, 0-17 år: 24 % Defineres ut ifra antall rom og kvm.

Fylket 20%, landet 18 %.

Leier bolig, 45 år +: 19,6 %

Fylket 12,9 %, landet 12,2 %.

Laveste mestringsnivå i lesing, 5.trinn: 30 %

Fylket 25%, landet 23%.

Laveste mestringsnivå i regning, 5.trinn: 38 %.

Fylket 27%, landet 24%.

Gjennomføring i videregående opplæring: 80 %.

Fylket 73%, landet 79%.

Kilde: Folkehelseprofil og Oppvekstprofil 2023 fra FHI.

Kommnehelse statistikkbank, FHI viser barn med undersøkelse av barnevernet – andel (prosent):

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Geografi							
Hele landet	4,2	4,4	4,6	4,6	4,6	4,5	4,2
Troms og Finnmark	5,1	5,1	5,6	5,7	5,8	5,8	5,6
Loabåk Lavangen	8,3	11,7	5,9	8,3	11,0	10,6	13,5

Og videre barn med barnevernstiltak:

År	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Geografi						
Hele landet	4,2	4,3	4,3	4,2	4,1	3,9
Troms og Finnmark	5,0	5,0	5,1	4,6	4,6	4,6
Loabåk Lavangen	9,2	5,4	5,2	10,0	9,6	9,8

Utdanningsnivå

Antall voksne med videregående skole eller høyere utdanning i aldersgruppen 30-39 år er 65 %. I Troms er tallet 77 % og på landsbasis 81 %.

(Kilde: Folkehelseprofilen 2023)

Ungdom velger ofte ganske likt som sine foreldre og andre foresatte i forhold til videre utdanning. Her er det fare for at vi ser et fortsatt valg av bare ungdomsskole eller videregående skole. Dette kan selvsagt også ha sammenheng med barn og unges forutsetninger for videre skolegang.

Økonomi

Andelen barn som bor i husholdninger med vedvarende lav inntekt, er høyere enn i landet som helhet. Vedvarende lav husholdningsinntekt vil si at den gjennomsnittlige inntekten i en treårsperiode er under 60 prosent av median husholdningsinntekt i Norge.

(Kilde: Folkehelseprofil 2023)

Enslige forsørgere

25,5 % barn i Lavangen har enslige forsørgere. Dette er mer enn både fylket og landet har. Disse barna antas å være en potensielt utsatt gruppe økonomisk og sosialt. Eneforsørgere har ofte svak økonomi. Det kan føre til at barna ikke kan delta i sosiale aktiviteter og at tiden med tilgang til voksne er mindre. Det er viktig med sterkt fokus på lavinntektsfamilier for å forhindre utenforskap, og øke muligheter til å dele gode opplevelser og skape minner uavhengig av økonomi.

Integrering, inkludering og sosialisering

Vi bosetter flykninger som har fått opphold i Norge og som har fått Lavangen som sin kommune. I Norge er integrering et ideal der minoriteters kulturelle særtrekk aksepteres innenfor en større kulturell helhet. Skal integrering lykkes, må ulike arenaer i samfunnet være åpne for innvandrerne samtidig som de har vilje og evne til å bli integrert. En vellykket integrering skjer gjennom deltagelse i arbeidslivet, deltagelse i sosiale nettverk, eller deltagelse i frivillige organisasjoner, interesseorganisasjoner, idrettslag, politikk og aktiviteter knyttet til skolen.

Barn med barnevernsvedtak

Å fange opp risikoutsatte barn tidlig i livsløpet eller tidlig i en vanskelig periode er sentralt for å kunne forbygge, støtte og gi riktig hjelp. Lavangen kommune ligger over gjennomsnittet i landet og fylket blant ungdom under 18 år som har barnevernstiltak. Hjelpetiltakene skal være med på å øke foreldrekompetansen, kompensere for mangler i omsorgen eller avlaste foreldrene. I tillegg må kommunen fortsette arbeidet med å styrke arbeidet med BTI- arbeidet (bedre tverrfaglig innsats) til forebygging, tidlig innsats og helhetlig tjenestetilbud til barn, unge og deres foreldre.

Frafall i videregående skole

Frafall i skolen er en stor nasjonal folkehelseutfordring da det er en klar sammenheng mellom utdanningsnivå, materielle levekår og helse. Personer som gjennomfører videregående skole og oppnår en høyere inntekt, har gjennomgående bedre helse enn personer med lavere utdanning og inntekt. Det er også en sammenheng mellom foreldres utdanningsnivå og hvorvidt barna deres fullfører videregående skole. Når man justerer etter foreldrenes utdanningsnivå er det færre som gjennomfører videregående skole, enn sammenlignet med landet som helhet.

Resultater fra Ungdata 2021

I 2021 ble det gjennomført Ungdata-undersøkelse i Lavangen hvor 39 unge (98%) på 8.-10. trinn deltok. Neste undersøkelse planlegges gjennomført i 2024, og da skal barn og unge i 5.-10 trinn svare.

Vi har tatt med negative og positive tall som utpeker seg i forhold til andre kommuner i Norge. Elevene oppgir stort sett å ha svart ærlig (94%) og oppgir at svarene er et godt blide på hvordan de har det.

92 % har minst en fortrolig venn, gj.snitt. 90%.

37% har vært ute med venner størsteparten av kvelden, minst to ganger siste uka gj.snitt 31%.

72 % har vært sosial på nett størstedelen av kvelden minst to ganger sist uke, gj.snitt 75%. 24 % har vært veldig mye plaget av følelsen av å være ensom siste uke, gj.snitt 10 %

86 % er fornøyd med foreldrene, gj.snitt 85%

39 % er fornøyd med skolen, gj.snitt 62 %.

18 % bruker minst en time hver dag på lekser og annet skolearbeid, gj.snitt 38 %.

55 % har skulket skolen siste år, gj.snitt 25 %.

41 % av de unge er fornøyd med lokalmiljøet, gj.snitt 68 %.

39 % synes tilbudet av idrettsanlegg i nærområdet er bra, gj.snitt 71%.

14 % synes tilbudet av lokaler for å treffe andre unge på fritida er bra gj.snitt 51%.

11 % synes kulturlivet er bra, gj.snitt 61%.

58 % tror de vil få et godt og lykkelig liv, gj.snitt 70%.

Antallet som daglig bruker minst tre timer foran en skjerm er 64%

51 % er med i organiserte fritidsaktiviteter, gj.snitt 64 %

15% har vært i en fritidsklubb siste måned, gj.snitt 31%.

76 % trener minst en gang i uka, gj.snitt 82%

58 % er fornøyd med egen helse, gj.snitt 70 %

6 % har daglig vondt i hodet, både i Lavangen og i Norge.

35 % har hatt mange psykiske plager de siste sju dagene, gj.snitt 15%.

33 % opplever mye press på minst to områder, gj.snitt 23%.

16 % blir mobbet minst hver 14.dag, gj.snitt 8 %.

Kilde: Ungdata 2021

Vi har tatt med mange av svarene i undersøkelsen. Flere er av mer eller mindre negativ art, men noen er også bedre enn gjennomsnittet eller likeverdig med nasjonale tall.

Informasjonen fra Ungdata- undersøkelser skal være et grunnlag for videre arbeid i mest mulig riktig retning for å være med å bedre unges helse og trivsel. En kan også bruke trivselsundersøkelser i skolen som grunnlag for videre arbeid med dette.

Lavangen mangler plan for helsefremmende og forebyggende arbeid for barn og unges psykiske helse.

Det er iverksatt arbeid med plan for å forebygge omsorgssvikt og utvikling av adferdsvansker. Dette er en ny plan som alle kommuner i Norge skal utarbeide som tiltak i oppvekstreformen. Det er ikke en generell plan for alle barn, men mer rettet mot utsatte barn og unge der vi skal kartlegge og sette disse i sentrum, med barnehager, skoler og andre tjenester rundt. For å jobbe helhetlig med disse barna, må flere enn bare barneverntjenesten være med og derfor er det en oppvekstreform mer enn en barnevernsreform.

(Kilde: Korus sør)

3.2 utfordringer og vurderinger knyttet til oppvekst og levekår

3. Andelen barn som bor i husholdninger med lav inntekt er høyere i Lavangen enn landet som helhet. I aldersgruppen 20-66 år er det en stor andel som får stønad til livsopphold. Omkring 10 innbyggere er pr 2022 helt uten ytelse og uten arbeid.
4. For få deltakere etter endt introduksjonsprogram kommer ut i arbeid, og blir i stedet sosialhjelpsmottakere.
5. Det er flere barn i Lavangen enn landet for øvrig som tror at de ikke blir å få et godt liv.
6. Det er nedgang i elevtallet i grunnskolen.
7. Lavangen har elever med stort fravær i skolen og Lavangen ligger lavere enn landsgjennomsnittet på gjennomføring i videregående skole.
8. Lavangen ligger lavere enn landet som helhet på resultatene fra nasjonale prøver i regning og lesing.
9. Andelen ungdomsskoleelever med psykiske helseplager er langt høyere i Lavangen enn i landet for øvrig. Elever oppgir i større grad enn ellers i landet å bli mobbet og oppgir å være plaget av ensomhets følelsen
10. Barnevernet har flere saker til undersøkelse i Lavangen enn landet for øvrig. Det er også flere saker i Lavangen enn landet for øvrig.
11. Flere elever enn landet for øvrig er mindre fornøyd med skolen, kultur og fritidstilbud.
12. Kommunen har samisk befolkning som ikke er fornøyd med opplæringen på samisk språk og kultur.
13. Det er lite boliger for salg/leie i kommunen.

Påvirkningsfaktorer

Kommunedirektør er helse- og sosialsjef og har koordineringsansvaret for tverrfaglig samarbeid. Det er utfordrende å få til i praksis.

Lavangen har full barnehagedekning og 100 % bemanning og pedagogtetthet.

Lavangen er en språkforvaltningskommune

Det er samisk barnehage i kommunen, men det er ikke samisk språklig personell i tilstrekkelig grad.

Skolen tilbyr samisk undervisning som 1. og 2.språk på timebasis. Det er ikke tilstrekkelig for å styrke samisk språk.

Markasamisk befolkning forteller om fortsatt fornorskning og hatefulle ytringer.

Lavangen mangler plan for helsefremmende og forebyggende arbeid for barn og unges psykiske helse.

Det jobbes tverrfaglig og tverretatlig med det nasjonale kompetanseløftet.

Kommunen har et tverrfaglig forum for barn og unge (TEFBUL). Målet er å samordne og koordinere innsats for oppvekstvilkår, og sikre at barn med særlig behov får den hjelp og støtte de trenger.

BTI-modellen er utviklet av Helsedirektoratet, og Lavangen kommune har innført den for å sikre god og systematisk oppfølging av barn og unge.

Det er gratis fritidsaktiviteter for barn og unge som for eksempel ungdomsbasen, samisk ungdomsprosjekt, frivilligsentralen.

Lavangen har lokal fritidskasse.

Det søkes på bufdir-midler som øker muligheten for tiltak som styrker oppvekstvilkår

NAV gir info til enslige om rettigheter.

Flyktninger får norskopplæring i Salangen.

Flyktninger får barnehage og skoleplass umiddelbart etter ankomst til kommunen.

Det er etablert samarbeid mellom Lavangen kommune og frivilligsentralen.

Startlån og bostøtte er virkemidler kommunene har for innbyggere som vil bygge eller trenger hjelp i starten av et bolig-liv.

Folk kjøper gjerne brukt bolig inntil de har bestemt seg for å bli i Lavangen.

Mange leier framfor å eie.

Det er få arbeidsplasser i Lavangen.

4. Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

En rekke miljøforhold har effekt på helsen. Eksempler er drikkevannskvalitet, luftkvalitet, støy, sykkel- og gangstier og tilgang til friluftsområder. Sosialt miljø kan omfatte organisasjonsdeltakelse, valgdeltakelse, kulturtilbud, sosiale møteplasser osv. Tilbudet av foreninger/frivillighet, fritidstilbud og kulturtilbud påvirker individuell utfoldelse og bidrar samtidig til å skape identitet og tilhørighet til lokalmiljøet. Det samme gjelder tilgangen på åpne møteplasser, rekreasjonsområder og urørt natur (FHI)

4.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall

Drikkevann

Kommunalt vannverk leverer drikkevann til 64% av kommunens befolkning. Vannet som leveres er 100% hygienisk og stabilt.

Svevestøv

Finkornet svevestøv i Lavangslufta er på 1,6 mikrogram pr. Kubikkmeter. For Troms er tallet 2,3 og 4,8 på landsbasis.

Forurensing

Vi har ingen store kjente forurensningskilder.

Støy

Vi har ikke kjennskap til helseskadelig støy.

(Kilde: Folkehelseprofil 2023)

Private vannverk har tidligere ikke blitt jevnlig kontrollert. Drikkevannsforskriften er nå revidert og fra 2023 skal Mattilsynet føre tilsyn med alle private vannverk, også de med få abonnenter (www.mattilsynet.no). På nettsiden til Mattilsynet eller på Lovdata.no er det ikke oppdatert informasjon på drikkevannsforskriften etter 2023.

Det gode liv mellom fjord og fjell

Folkehelsa vår blir som skrevet i innledningen hovedsakelig påvirket av forhold utenfor helsesektoren. To viktige faktorer er frihet og trygghet. Og disse henger sammen med oppvekst og utdanning, arbeid og arbeidsforhold, bosted og lokalmiljø.

(Kilde: Meld.St.15 2022-2023)

Kommunen har flotte friluftsområder. Vi bor midt i naturen med fjord, skog og fjell, og det gir oss alle muligheter til god rekreasjon i friluft. Mange flotte skogsveier og turveier gjør skog og fjell tilgjengelig for nærturer og langturer, alene eller i fellesskap, sommer og vinter. Fellesturer arrangeres i regi av frivillige lag. Tur- og skiløyper med lys har vi på Fossbakken, Tennevoll og Soløy. Vi har tilrettelagt fiskeplass og tursti (asfaltert) langs nedre del av Spansdalselva og langs fjæra til Nesset. Fjorden er også tilgjengelig for alle – til fots langs fjæra og i båt.

Å ha god tilgang på bevegelse og rekreasjon i flott natur kan bidra til gode levevaner og økt trivsel og bedre helse både fysisk og psykisk for store og små.

Tilhørighet

Tilhørighet handler om å ha tilknytning til andre mennesker eller steder.

Det å delta i frivillige organisasjoner og kommunale prosesser kan bidra til å styrke følelsen av tilhørighet til lokalmiljøet og kommunene. Tiltak for å hindre utenforskap kan også styrke opplevelsen av tilhørighet og fellesskap. (Kilde: Folkehelseprofilen 2020).

Fysisk aktivitet

Organiserte aktiviteter tilbys av flere aktører og for alle aldre. 30-trimmen er et motiveringsprogram som drives av Salangen kommune, Lavangen Fjellvandrerslag og Salangen idrettsforening. Motiveringsprogrammet har mange brukere. Alle elever har fysisk aktivitet på skolen, og lag tilbyr bl.a. fotballaktiviteter, frisvømming, ski og turgåing. Noen velger å benytte seg av fritidstilbud i nabo-kommuner.

Transport til og fra skole, arbeid og fritid

Avstandene mellom kommunens yttergrenser og sentrum er 12-13 km. Veiene er bygd for biltrafikk og ikke tilrettelagt for myke trafikanter. Unntak er gangvei på Fossbakken (langs E6) og i Tennevoll sentrum (langs fylkesvei). Vi har noe kollektivtransport; innad i kommunen følger tilbudet skoleåret og er knyttet til transport av skolebarn. Mange bruker privatbil som transport til og fra fritidsaktiviteter.

At alle barn skal kunne ferdes trygt til og fra skolen og delta i fritidsaktiviteter, og at eldre kan leve aktive liv, er viktige kvaliteter i lokalsamfunnet. Det samme gjelder at alle har tilgang til miljøkvaliteter som ren luft, støyfrie områder og rekreasjon.

(Kilde: Folkehelseprofilen 2020)

Barn som ferdes langs veier er ikke godt nok skjermet mot kjøretøy.

Trafikksituasjonen på krysset på Fossbakken er svært utfordrende. E6 med mye trafikk samt parkering og busstopp på samme punkt som skolebarn skal vente på skolebuss. Noen av barna som skal på skolen må krysse E6 og de andre som går etter gang- og sykkelvei må krysse en bred avkjøring/vei og følge veien/krysse parkeringsplass frem til venteplassen for buss. Gang og sykkelveien er ikke adskilt fra parkering/buss stopp og fotgjengere må bevege seg mellom store og små kjøretøy.

Trafikksituasjonen ved skolen er også utfordrende når skolebuss, foreldre som leverer barn og ansatte som kommer til jobb skjer på samme tid hver morgen. Mange barn og unge blir kjørt til og fra skolen samtidig som kommunen kjøper skoleskys for alle elever som bor utenfor Tennevoll sentrum. Å finne trygge trafikkløsninger for alle er en utfordring.

Frivillig arbeid, aktiviteter, deltakelse og inkludering

Frivillig arbeid er en av flere grunnsteiner i en velferdskommune. Fritidstilbudene vi har gis av mange frivillige lag og foreninger. Noen av disse eier hus, noen tilrettelegger baner og

løyper, turveier, gapahuker m.m. Deltakelse i lagsaktivitet har stor betydning for trivsel, tilhørighet og helse. Det gir engasjement, meningsfull hverdag, sosialt nettverk, mulighet for å bruke egne ressurser, holde seg i aktivitet, delta, være med på turer osv. Vi har frivilligsentral som har en viktig rolle knyttet til frivillighet.

Det er positivt at mange barn og unge spiller fotball i kommunen i regi av idrettsforeningen. På vinteren tilbys skirenn på tirsdager. Når bassenget er åpent i skoleåret er det mulig å delta på frisvømming hver fredag.

Lavangen LHL (Landsforeningen for hjerte- og lungesyke) har svømming/ bading i oppvarmet basseng som tilbud til den voksne befolkningen på torsdager, på dagtid.

Møteplasser, formelle og uformelle, som oppleves positivt for deltakere kan styrke trivsel og psykisk helse. Lag og foreninger har jevnlig møter/arrangement. Ungdomsbasen er en kommunal møteplass i sentrum til aldersgruppen 13-18 år. Astavuona Giellagoahtie (AG) (Språksenteret) har via prosjekt tilbud til både samisk og norske barn og unge.

Universell utforming på offentlige bygg

Kommunale offentlige bygg er på Tennevoll. Byggene er universelt utformet med hensyn til adkomst. God universell utforming mangler på flere kommunale bygg - spesielt i inngangspartiene. Noen inngangsparti med skader på trapp/platt kan i verste fall føre til fall/ulykke. Vi har ikke gode nok løsninger i offentlige bygg for folk med nedsatt syn og hørsel.

Trygghet og tillit til mennesker og myndigheter

“Opplevelse av trygghet og livsmestring kommer når innbyggernes grunnleggende behov blir dekket. Å skape et trygt samfunn handler også om å sikre innbyggerne en rettferdig fordeling og lik tilgang på goder og ressurser. For å kunne øke tryggheten må vi vite hvordan befolkningen opplever dette. Medvirkningsprosesser kan også være en kilde til informasjon om opplevelse av trygghet i lokalsamfunnet”.

Kilde: Folkehelseprofilen 2020

Valgdeltakelse

Andelen av folk som stemmer ved valg kan være en indikator på tillit til myndigheter, skriver FHI. Valgdeltakelsen i Lavangen er vanligvis høy. Valgdeltakelse i 2023 var lavere enn tidligere.

Valgdeltakelse 2019: 72 % Valgdeltakelse 2023: 66,37%

Styrking av digital kompetanse kan være et folkehelseiltak. Kunnskap om bruk av digitale medier kan bety mye for tillit og trygghet til det offentlige. I dag kommer det aller meste av offentlig informasjon digitalt. Når det gjelder eldre er noen interessert i “den digitale verden”, mens andre synes det er vanskelig og kanskje tungt eller unødvendig å bli “tvunget” til å lære dette.

4.2 utfordringer og vurderinger knyttet til fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø m.v.

14. Det er ikke gode nok løsninger i offentlige bygg for folk med nedsatt syn og hørsel.
15. Store deler av kommunen har ikke tilbud om vann fra godkjent vannverk og kvalitet på vann fra private vannverk er ikke kontrollert.
16. Kommunen mangler radon kartlegging.
17. Avstander/ manglende kollektivtransport/dugnad kan gi foresatte og voksne utfordringer med å delta på aktiviteter. Noen barn og unge deltar i aktivitet i nabokommuner. Kan være utfordrende for familier med dårlig økonomiske muligheter.
18. Det er flere innbyggere (spesielt eldre) som melder om digitalt utenforskap.
19. Runder med fokus på Miljørettet helsevern i skole, barnehager og meldepliktige virksomheter er ikke utført etter 2018.

Påvirkningsfaktorer

Teleslynge mangler i offentlige bygg

Kommunestyret har vedtatt å knytte oss til den nasjonale fritidserklæringen som skal sikre at alle barn og unge skal få delta jevnlig i minst en organisert fritidsaktivitet sammen med andre. Det er søkt midler og gjennomført kurs for innbyggerne ifht digitale løsninger. Det var liten oppslutning om kurset.

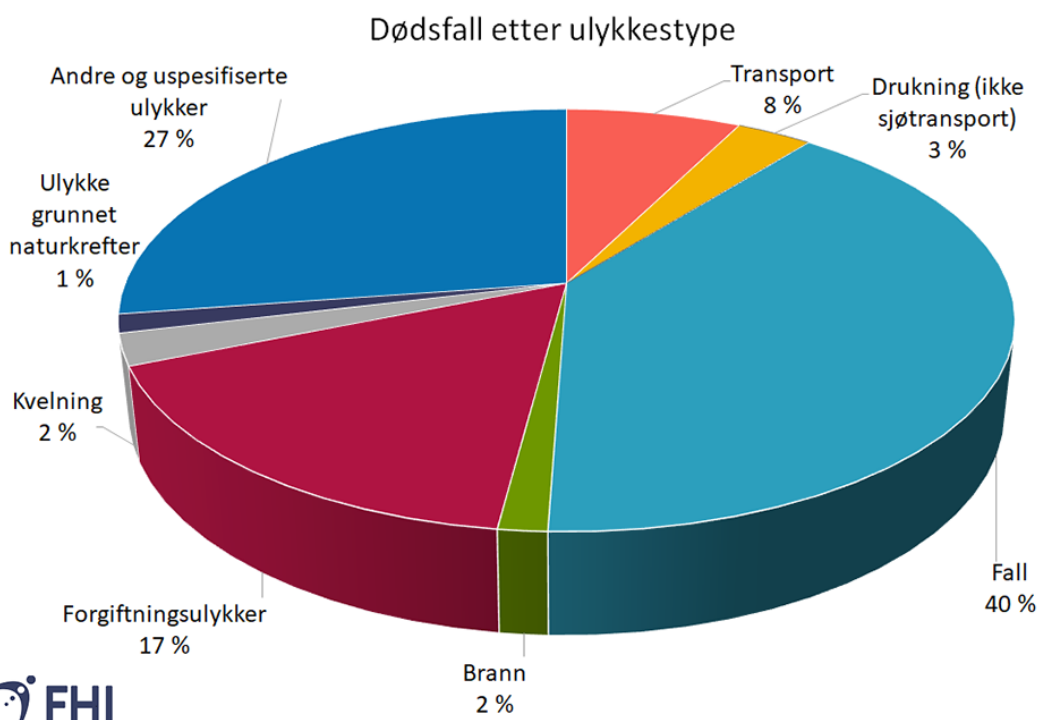
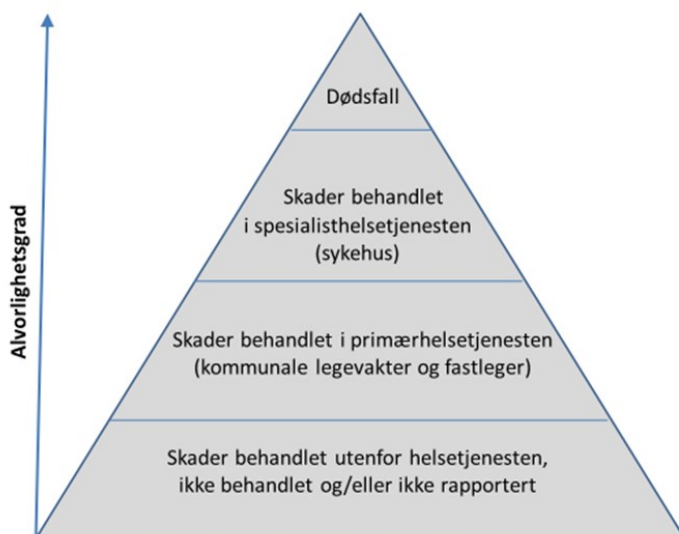
5. Skader og ulykker

Ulykker som fører til personskade er generelt i Norge en stor utfordring for folkehelsen. Personskade som følge av ulykker er nesten i samme størrelsesorden som kreft, målt i tapte leveår. Ulykker med personskader tar relativt mange unge liv, og utgjør den største dødsårsaken for personer under 45 år. Mulighetene for å forebygge er gode, og effekter av tiltak kan komme raskt. Oversikt over hvor og når ulykker inntreffer osv kan bidra til økt oppmerksomhet mot forebygging og mer treffsikkerhet i tiltaksarbeidet. (Kilde: FHI).

I nasjonal statistikk skiller vi mellom skader som skjer utilsiktet (ulykkesskader) og skader som påføres med hensikt (voldsskader og villet egenskade).

I statistikk fra FHI er det fysiske personskader som kommer inn under skadebegrepet. I Norge behandles årlig omkring 12 % av befolkningen for skader.

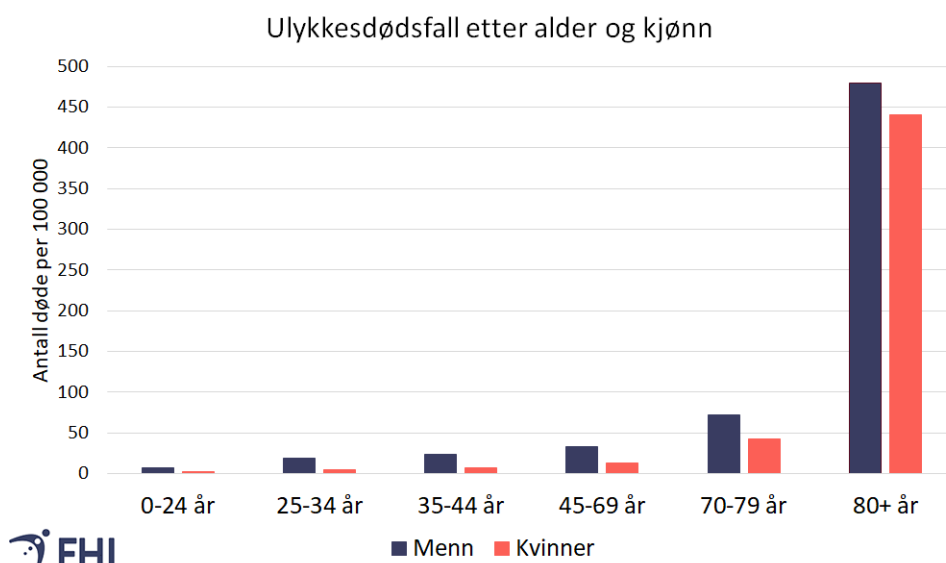
Skadebildet i Norge, inndelt etter alvorlighetsgrad og ulike behandlingsnivå i helsetjenesten:

Tross nedgang i dødelighet som følge av ulykker de siste tiårene, utgjør skader og ulykker en stor utfordring for folkehelsen. Skader har stor betydning for helse og livskvalitet. Hver tiende sykehusinnleggelse (2021) skyldes personskade.

Kilde: Helsedirektoratet/FHI.no.

Norge:

5.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall

Lavangen har få innbyggere og vi finner derfor ikke offentlig detaljert statistikk over skader. På fallbarometer.no leser vi dette om hoftebrudd: Hvert år rammes mer enn 9.000 personer i Norge av hoftebrudd. Det betyr ett nytt hoftebrudd hver time - døgnet rundt. Mange vil aldri komme tilbake til den helsetilstand og bevegelighet de hadde før bruddet. Derfor er forebygging viktig. 6196 personer i Norge har blitt rammet av hoftebrudd (gjennomsnittstall for perioden 2015-2017). I Lavangen er det registret 0 i samme periode. Det er veldig bra at det er så gode tall på skader som fører til hoftebrudd i kommunen.

2022: Ingen personer drept og skadet i veitrafikkulykke.

Kilde: SSB, Kommuneprofilen.no, Fallbarometer.no.

Det var 10 anmeldte saker som omhandler vold/mishandling i Lavangen, og det er et høyt tall, opplyser kilder i NAV Salangen, Lavangen og Dyrøy. Det er utarbeidet og vedtatt Kommunal handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Denne er utarbeidet i interkommunalt samarbeid og med krisesentret i Midt Troms.

5.2 utfordringer og vurderinger knyttet til skader og ulykker

20. Veier for gående og syklende ved skolen, i sentrum, på Fossbakken og i grendene er ikke sikret.

21. Det er boligområde i Spansdalen med rasfare.

22. Lavangen har et høyere antall anmeldte saker på vold og mishandling enn i andre kommuner i regionen.

Påvirkningsfaktorer

Det medfører stor fysisk og psykisk påkjenning å bo på rasutsatte områder. Det arbeides med rasikring i Spansdalen.

Velferdsteknologi er ikke tatt i bruk i Lavangen som kan bidra til å forebygge for eksempel fallulykker hjemme og eventuelt på sykehjemmet.

Forbyggende hjemmebesøk til alle som er 75 år er planlagt men ikke gjennomført. Besøkene er for å kartlegge ulykkesrisiko og motivere til helserelatert atferd.

Kommunedirektøren deltar i møter med politiet hvor statistikken for volds saker og forebygging gjennomgås.

Ansatte i helse og omsorgssektoren kurses og veiledes i forhold til vold og trusler om vold.

6. Helserelatert atferd

Med helserelatert atferd menes helseatferd som har vist seg å ha innvirkning på et helseutfall. Dette kan være manglende fysisk aktivitet, ernæring og bruk av tobakk og rusmidler. Helserelatert atferd kan også omfatte seksualatferd og risikoatferd som kan føre til skader og ulykker (FHI).

6.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall

I Lavangen er det en høyere andel enn landsgjennomsnittet som bruker primærhelsetjenesten for psykiske symptomer.

Kilde: Folkehelseoversikt 2023

Snuser/røyker ukentlig/daglig: 0%

Driker ikke eller har bare smakt alkohol: 84 % (gj. snitt 81%)

Har vært beruset på alkohol siste år: 19 % (gj. snitt 16%)

Har brukt hasj eller marihuana siste året: 5 % (gj. snitt 3%)

Blitt tilbudt hasj eller marihuana siste året: 19 % (gj. snitt 11%)

Kilde: Ungdata 2021 Lavangen kommune

Psykiske symptomer/lidelser 0-74 år: 203 per 1000 – i fylket 162, landsgjennomsnitt 160

Overvekt og fedme, 17 år: 32% - landsgjennomsnitt 22%

Hjerte- og karsykdommer: 24,1 per 1000 - (gj. snitt 17,2)

Antibiotika bruk/resepter: 279 per 1000. (I 2020: 320) (gj. snitt 262).

Trener minst en gang pr. uke: 76%

Er fornøyd med egen helse: 58 % (gj.snitt 67%)

Har hatt mange psykiske plager de siste sju dagene: 35 % (gj.snitt 14%)

Opplever mye press på minst to områder: 33% (gj.snitt 20%)

Blir mobbet minst hver 14. dag: 16% (gj.snitt 9%)

Trivsel på skolen :74% (gj.snitt 86%)

Kilde: Folkehelseoversikt 2023 og Ungdata 2021 Lavangen kommune

Andel som oppgav at de drikker alkohol to ganger i uken eller mer er høyest i Tromsøområdet (23,5 %, justert tall).

(Kilde: Folkehelseundersøkelsen i Troms og Finnmark 2019)

Muskel- og skjelettsykdommer

Muskel- og skjelettsykdommer er den diagnosegruppen som «plager flest og koster mest» i Norge. Diagnosene omfatter en lang rekke ulike tilstander som har det til felles at de er forbundet med smerte og eventuelt nedsatt funksjon. Risikofaktorer, og dermed også mulighetene for forebygging, avhenger av diagnose. Sett under ett har mange typer muskel- og skjelettsykdommer og -plager sammenheng med økende alder, stillesittende livsstil og til dels også overvekt.

Tobakk/snus

Røyking er ansett å være en av de viktigste årsakene til redusert helse og levealder. Omtrent halvparten av gruppen som røyker daglig i mange år, dør av sykdommer som skyldes tobakk. I tillegg rammes mange av sykdommer som fører til vesentlige helseplager og redusert livskvalitet. Lavangen kommune hadde i flg. folkehelseoversikt (2020) 12 % røykende kvinner. Dette er signifikant dårligere enn landsgjennomsnittet som helhet som hadde 5 %. Lavangen har få innbyggere slik at gjennomsnittstallet av den grunn kan bli dårligere. Tallene for Lavangen viste en høyere andel røykende kvinner i begynnelsen av svangerskap. Det er ikke kommunale tall på dette i 2023, men på fylkesbasis ses at tallene har bedret seg. Det kan tyde på at det også gjelder Lavangen.

For resten av befolkningen er datagrunnlaget på røykevaner dessverre svært dårlig. Det er en markant sosial gradient for dagligrøyking. Jo kortere utdanning, desto høyere andel dagligrøykere. Denne gradienten gjelder også for røyking i svangerskapet.

Andelen røykere i befolkningen er på vei ned, men blant ungdom og unge voksne ser det ut til at snus har overtatt noe for røyking. Snus er svært avhengighetsskapende og inneholder helseskadelige og kreftfremkallende stoffer. Vi har ikke tall på snusbruken i kommunen.

Rus

Det fremkommer ikke statistikk på rusbruk i Folkehelseoversikten for 2023. I Ungdata undersøkelsen for 2021 kommer det frem at 19 % av elever i ungdomsskolen har vært beruset, 5% har brukt hasj eller marihuana og 19% er tilbudt hasj eller marihuana og 19%. Dette er betraktelig høyere enn gjennomsnittet. På den andre siden er det 84 % som ikke har smakt alkohol noe som er høyere enn gjennomsnittet.

Overvekt/fedme

WHO har satt følgende grenseverdier for å klassifisere overvekt og fedme blant voksne over 18 år ved hjelp av KMI (kg/ m²):

KMI på mellom 25 og 29,9 = overvektig

KMI på 30 og over = fedme

For barn og unge under 18 år brukes en andre grenseverdier. Det er ikke statistikk for fedme/overvekt hos voksne. Overvekt og fedme hos 17 åringer er høyere i landet. På dette området har det vært store variasjoner over år. I 2013-2016 var Lavangen på landsgjennomsnittet. Livstilendringer kan bidra til vektneidgang.

Overvekt og fedme er en vedvarende utfordring. Dette øker risikoen for type 2-diabetes, hjerte- og karsykdommer, høyt blodtrykk, slitasjegikt i knær og hofter og enkelte kreftsykdommer. Overvekt og fedme kan også ha alvorlige psykiske helsekonsekvenser. Det er ingen klar KMI-grense for når sykdomsrisikoen øker eller faller, overgangene er glidende. Primærhelse-tjenesten kan også se en markant økning av barn og unge med overvekt.

Fysisk aktivitet, særlig dagliglivets aktiviteter, har sunket, og vi har nå et energiinntak som ikke er tilpasset dette. I en situasjon med redusert aktivitetsnivå og stor tilgang på energitette matvarer, er det lett å utvikle overvekt. Hos den enkelte vil også arvelige og psykiske faktorer spille en rolle.

Diabetes 2

Det anslås at totalt 190 000 nordmenn har diagnostisert type 2-diabetes. Det er sosioøkonomiske og geografiske forskjeller i forekomst av diabetes type 2. Overvekt er en viktig risikofaktor for utvikling av type 2-diabetes og forekomst av dette kan derfor si noe om befolkningens kosthold og fysiske aktivitet. Røyking er også en risikofaktor for å utvikle diabetes.

Bruk av antibiotika

I 2022 er tallet 279. Dette viser en bra nedgang fra 320 som var tallet for 2020.

En av årsakene til høyt tall kan være at Lavangen kommune har mange personer med kroniske lungesykdommer som har behov for antibiotika ved forverring. Det kan også være en forklaring at både legekantoret og Lavangsheimen har antibiotika i eget medisinskapp på grunn av geografiske avstander. En del av disse medikamentene distribueres etter ei tid på grunn av utløpsdato. Dermed registreres også disse uttakene fra apoteket på statistikken.

Vaksinering

Vi har høy vaksinasjonsstatus i henhold til barnevaksinasjonsprogrammet i Lavangen, den er nesten 100 %. De aller fleste vaksinerer sine barn.

Vaksinasjonsdekning 2022 på nasjonalt nivå:

Barnets alder	Difteri Stiv- krampe Kik- hoste Polio	Mes- linger	Hib- infeksjon	Pneumo- kokk- infek- sjon	Rota- virus- infek- sjon	Hepatitt B	HPV- infek- sjon (jenter)	HPV- infek- sjon (gutter)
2 år	97%	96%	97%	95%	95%	96%		
9 år	95%	97%						
16 år	93%	94%					93%	89%

Influenza kan gi alvorlig sykdom og i verste fall forårsake dødsfall hos personer i risikogruppe. Å vaksinere mot influensa forebygger både selve influensasykdommen og mulige følgesykdommer. Influenza skyldes virus og kan være alvorlig for eldre og personer med kroniske sykdommer. Personer over 65 år er den største risikogruppen. Følgesykdommer er ofte bakterielle infeksjoner som krever antibiotikabehandling, først og fremst lungebetennelse.

Vaksinasjonsdekning på influensavaksiner: 30,3 % (landet 31,6%)
Verdens helseorganisasjon har som mål at vi skal ha ei vaksinasjonsdekning på 75 % for personer over 65 år.

6.2 utfordringer og vurderinger knyttet til helserelatert adferd

23. Det er en relativt høyere andel som har brukt hasj, marihuana og cannabis i Lavangen enn i landet som helhet. Det er økende andel ungdommer som begynner med snus, og Lavangen har høyere andel røykere enn landsgjennomsnittet. Rus, tobakk og snus er tema i oppfølging fra jordmor, helsestasjon, skolehelsetjenesten og psykisk helse- og rustjenesten, men ser ikke ut til å være tilstrekkelig.

24. Lavangen har en høyere andel med personer med overvekt/fedme og med diabetes type 2 enn landsgjennomsnittet. Helsetjenesten har fokus på tiltak for å forebygge eller behandle overvekt, men det ser ikke ut til å være tilstrekkelig.

25. Lavangen har økt forekomst av muskel- og skjelettplager, noe som kan medføre at innbyggere blir ufrivillig passiviserte. Om dette vedvarer kan en bli institusjonsbeboere tidligere og lengre enn ønskelig.

Påvirkningsfaktorer

Frisklivskoordinator/frisklivssentral mangler i kommunen.

Det er gode fritidstilbud til barn/unge og gode turmuligheter for alle.

Fysisk aktivitet er forebyggende. Det legges til rette for dette med bla Elveparken. Det er gode fritidstilbud til barn/unge og gode turmuligheter for alle. Det er en rekke merkede turløyper og skiløypene prepareres på frivillig basis hver vinter.

Det mangler tjeneste som strukturert bidrar med opplysningsarbeidet med fokus på å bidra til best mulig god fysisk og psykisk helse.

Det mangler tjeneste som strukturert bidrar med informasjon og veiledning om god og sunn mat, aktivitet, sosiale relasjoner med mer.

Lavangen har frivilligsentralen med aktiviteter ukentlig.

7. Helsetilstand

Med helsetilstand menes befolkningens helse målt ved ulike mål som f.eks forventet levealder, risikofaktorer for forebyggbare sykdommer, trivsel, mestringsressurser eller mer indirekte mål som sykefravær o.l. Helsetilstand handler om sykdommer som kan forebygges, slik som psykiske lidelser, hjerte- og karlidelser, diabetes, KOLS, muskel- og skjelettlidelser, samt noen krefttyper.

7.1 Statistikk og sammenligning av nøkkeltall

Psykisk helse, symptomer og lidelser

De fleste barn og unge i Norge trives og har god fysisk og psykisk helse. Undersøkelser viser at det store flertallet er fornøyde med livene sine. Samtidig er det mange som får diagnostisert psykiske lidelser i løpet av barndom og ungdomstid, og for en del representerer det langvarige eller livslange tilstander. Livskvalitet handler om det som gir livet mening og verdi. I kombinasjon med informasjon om livssituasjon og psykiske plager kan informasjon om livskvalitet gi et fyldig bilde av hvordan barn og unge faktisk har det. Kunnskap om hvordan psykisk helse og livskvalitet henger sammen kan også bidra til bedre sykdomsforebyggende og helsefremmende strategier i folkehelsearbeidet.

Vi har ifølge folkehelseprofilen 2023 og ungdatabasen 2021 en høyere andel voksne og ungdommer med psykiske symptomer og lidelser. En av årsakene kan være at vi har en høyere andel av personer som sliter med sosiale utfordringer som økonomi og trange boforhold. Vi ser også at samfunnsbildet er i endring fordi digitale løsninger, og brukere av disse, i noen grad, erstatter fysiske møter mellom mennesker.

Fylkeshelseundersøkelsen i Troms og Finnmark, 2019, beskriver at det er 13,1% av den voksne befolkningen som har et høyt nivå av psykiske plager.

Eldre og psykisk syke som sliter med egen helse kan være ensomme. Behovet og ønsket om å treffe andre er større enn mulighetene. Av ulike årsaker, og fordi vi mangler tilrettelagte tilbud til denne gruppen. Behovet for aktiviteter som bidrar til meningsfulle dager er stort. Mange mangler krefter og mot til å delta, og de trenger hjelp. Vi har mye frivillighet og den kan brukes mer i forhold til å hjelpe andre og hverandre.

Hjerte- og karsykdommer

Over er tall fra FHI på at det er 24,1 pr 1000 innbyggere som har hjerte- og karsykdommer i Lavangen. Gjennomsnittet i Norge er 17,2. Det kan ha sammenheng med livsstil, men kan også være genetisk. Uansett kan livsstilsendring hjelpe mye for å forebygge at hjertelidelser oppstår eller opptrer flere ganger.

Kreft

Kreft er ikke én enkelt sykdom, men en fellesbetegnelse for en rekke sykdommer som kan ha forskjellige risikofaktorer og ulik sykdomsutvikling. Kosthold, fysisk aktivitet, røyke- og alkoholvaner er faktorer som har betydning for kreftforekomsten. Det anslås at ett av tre krefttilfeller henger sammen med levevaner.

KOLS

Kols er en sykdom som kan gi betydelig funksjonsnedsettelse. Røyking er den vanligste årsaken til KOLS, og forklarer to av tre tilfeller. Det er også mulig at utendørs forurensing, fysisk inaktivitet og kostholds faktorer kan påvirke risikoen, men her er det manglende kunnskap. KOLS pasienter har økt risiko for å få flere andre sykdommer samtidig, slik som hjerte- og karsykdom, lungekreft, depresjon og beinskjørhet.

Smittsomme sykdommer

FHI regner det som sannsynlig at det oppstår nye pandemier i løpet av de neste tiårene, og at risikoen kan være økende. Økt risiko for nye utbrudd og forekomster av smittsomme sykdommer kan påvirkes av klima- og miljøendringer. Om resistens mot antibiotika øker kan det få store konsekvenser.

Koronapandemien har vist oss at det er mulig og nødvendig å forbedre beredskapen mot pandemier – og trusselbildet understreker hvor viktig det er å overvåke og samarbeide internasjonalt.

Kilde: FHI.no - "Framtidens utfordringer for folkehelsen"

7.2 Utfordringer og vurderinger knyttet til helsetilstand

26. Lavangen har flere elever enn landet for øvrig som ikke trives på skolen, blir mobbet, føler seg ensom, har mye fravær, får utfordringer med mestring av fag og som kan medvirke til psykiske helseproblemer.

27. Barn som lever i lavinntektsfamilier, kan oppleve begrensninger i fritidsaktiviteter som medfører ensomhet.

28. Det er mange flere i Lavangen som ikke er fornøyd med egen helse enn i landet for øvrig. Lavangen har høyere andel med hjerte- karsykdommer, flere med overvekt/fedme og psykiske plager enn landet for øvrig.

Påvirkningsfaktorer

Lavangen har et godt drikkevann med tilfredsstillende kvalitet.

Det er bygder i kommunen som ikke har tilbud om kommunalt vann.

Lavangen har lavterskeltilbud på psykisk helsetjeneste også for voksne.

RASK (Rask psykisk helsehjelp) i Bardu tilbyr behandling til voksne og unge over 16 år med symptomer på angst, depresjon, søvnvansker, og/eller begynnende rusproblematikk.

Elever på Sjøvegan videregående skole får RASK-tilbud på skolen.

8. Oppsummering og oversikt over hovedutfordringer

Som en rød tråd i alt folkehelsearbeid, skal det å redusere sosiale ulikheter stå sentralt. Sosiale ulikheter i helse er systematiske variasjoner i befolkningens helse som følger utdanning, yrke og inntekt. For hvert steg man beveger seg oppover den sosioøkonomiske stigen, jo bedre levevaner og helse, og jo høyere levealder. Sosiale ulikheter i helse er både et rettferdighetsproblem og et folkehelseproblem, og kommunene har en lovfestet plikt til å påvirke denne utviklingen med de virkemidler kommunen er tillagt.

8.1 Oppsummering av utfordringer

Befolkningens sammensetning

1. Lavangen har synkende folketall. Demografien i Lavangen viser at det blir flere eldre, særlig over 80 år. Fødselstallene synker, bortsett fra en liten økning de to siste årene.
2. Lavangen har utfordring med at mange unge voksne flytter ut for å utdanne seg og blir boende i andre kommuner.

Oppvekst og levekår

3. Andelen barn som bor i husholdninger med lav inntekt er høyere i Lavangen enn landet som helhet. I aldersgruppen 20-66 år er det en stor andel som får stønad til livsopphold. Omkring 10 innbyggere er pr 2022 helt uten ytelse og uten arbeid.

4. For få deltakere etter endt introduksjonsprogram kommer ut i arbeid, og blir i stedet sosialhjelpsmottakere.
5. Det er flere barn i Lavangen enn landet for øvrig som tror at de ikke blir å få et godt liv.
6. Det er nedgang i elevtallet i grunnskolen.
7. Lavangen har elever med stort fravær i skolen og Lavangen ligger lavere enn landsgjennomsnittet på gjennomføring i videregående skole.
8. Lavangen ligger lavere enn landet som helhet på resultatene fra nasjonale prøver i regning og lesing.
9. Andelen ungdomsskoleelever med psykiske helseplager er langt høyere i Lavangen enn i landet for øvrig. Elever oppgir i større grad enn ellers i landet å bli mobbet og oppgir å være plaget av ensomhets følelsen
10. Barnevernet har flere saker til undersøkelse i Lavangen enn landet for øvrig. Det er også flere saker i Lavangen enn landet for øvrig.
11. Flere elever enn i landet for øvrig er mindre fornøyd med skolen, kultur og fritidstilbud.
12. Kommunen har samisk befolkning som ikke er fornøyd med opplæringen på samisk språk og kultur.
13. Det er lite boliger for salg/leie i kommunen.

Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø m.v.

14. Det er ikke gode nok løsninger i offentlige bygg for folk med nedsatt syn og hørsel.
15. Store deler av kommunen har ikke tilbud om vann fra godkjent vannverk og kvalitet på vann fra private vannverk er ikke kontrollert.
16. Kommunen mangler radon kartlegging.
17. Avstander/ manglende kollektivtransport/dugnad kan gi foresatte og voksne utfordringer med å delta på aktiviteter. Noen barn og unge deltar i aktivitet i nabokommuner. Kan være utfordrende for familier med dårlig økonomiske muligheter.
18. Det er flere innbyggere (spesielt eldre) som melder om digitalt utenforskap.
19. Runder med fokus på Miljørettet helsevern i skole, barnehager og meldepliktige virksomheter er ikke utført etter 2018.

Skader og ulykker

20. Veier for gående og syklende ved skolen, i sentrum, på Fossbakken og i grendene er ikke sikret.
21. Det er boligområde i Spansdalen med rasfare.

22. Lavangen har et høyere antall anmeldte saker på vold og mishandling enn i andre kommuner i regionen.

Helserelatert adferd

23. Det er en relativt høyere andel som har brukt hasj, marihuana og cannabis i Lavangen enn i landet som helhet. Det er økende andel ungdommer som begynner med snus, og Lavangen har høyere andel røykere enn landsgjennomsnittet. Rus, tobakk og snus er tema i oppfølging fra jordmor, helsestasjon, skolehelsetjenesten og psykisk helse- og rustjenesten, men ser ikke ut til å være tilstrekkelig.

24. Lavangen har en høyere andel med personer med overvekt/fedme og med diabetes type 2 enn landsgjennomsnittet. Helsetjenesten har fokus på tiltak for å forebygge eller behandle overvekt, men det ser ikke ut til å være tilstrekkelig.

25. Lavangen har økt forekomst av muskel- og skjelettplager, noe som kan medføre at innbygere blir ufrivillig passiviserte. Om dette vedvarer kan en bli institusjonsbeboere tidligere og lengre enn ønskelig.

Helsetilstand

26. Lavangen har flere elever enn landet for øvrig som ikke trives på skolen, blir mobbet, føler seg ensom, har mye fravær, får utfordringer med mestring av fag og som kan medvirke til psykiske helseproblemer.

27. Barn som lever i lavinntektsfamilier, kan oppleve begrensninger i fritidsaktiviteter som medfører ensomhet.

28. Det er mange flere i Lavangen som ikke er fornøyd med egen helse enn i landet for øvrig. Lavangen har høyere andel med hjerte- karsykdommer, flere med overvekt/fedme og psykiske plager enn landet for øvrig.

8.2 Hovedutfordringer

Den demografiske utviklingen viser at det blir flere eldre i kommunen, det fødes færre barn og det blir færre i yrkesaktiv alder. Det medfører at kommunen må jobbe planmessig med å forebygge helseutfordringer hos eldre.

Lavangen mangler forebyggende plan for helsefremmende og forebyggende arbeid for barn og unges psykiske helse. Arbeidet med plan for å forebygge omsorgssvikt og utvikling av adferdsvansker er igangsatt.

I helseoversikten fremkommer at Lavangen jobber lite for å forebygge livsstilssykdommer i hele livsløpet. Det er bedre og billigere å forebygge enn å reparere, i den grad det lar seg reparere!

Statistikker viser at det er flere familier i Lavangen med lavinntekt og flere er eneforsørgere. Det er lavere nivå på lesing og regning i 5. klasse enn i landet for øvrig.

Mange flere i Lavangen enn landet for øvrig har psykiske helseutfordringer. Fra elevene viser statistikken at de mobbes mer, de har liten tro på at livet skal bli bra, de har fravær i skolen, og ensomhetsfølelse, mer enn i landet for øvrig. Barnevernet har flere saker til undersøkelse og det er flere barnevernssaker i Lavangen enn landet for øvrig.

Folkehelsearbeidet i Lavangen kan styrkes og bedres gjennom bedre og tidligere tverrfaglig innsats. En samhandling for tjenester som møter gravide, barn, unge og foreldre er viktig for å kunne forebygge sosiale- og helseutfordringer.

Lavangen har mange helsefremmende tilbud, men hovedutfordringen er å øke fokuset på de som trenger det mest. Lavangen må fremover ha mer fokus på de risikoutsatte innbyggerne.

9. Kilder

Bufdir: Barnefattigdom: <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/monitor/barnefattigdom#/>

FHI: **Framtidens utfordringer for folkehelsen**

FHI: Oppvekstprofil: <https://www.fhi.no/op/oppvekstprofiler/>

FHI: Folkehelseprofil: <https://www.fhi.no/he/folkehelse/folkehelseprofil/>

FHI: Fylkeshelseundersøkelsen i Troms og Finnmark 2019 Fo ([fhi.no](https://www.fhi.no))

Helsedirektoratet: Systematisk folkehelsearbeid <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/systematisk-folkehelsearbeid>

Husbanken: Boligsosial monitor: <https://www.husbanken.no/boligsosial-monitor/>

Folkehelseinstituttet: Kommunehelsa statistikkbank <https://khs.fhi.no/webview/>

Kommune Profilen: Statistikk og nøkkeltall: **[Kommuneprofilen.no](https://www.kommuneprofilen.no)**

Korus Sør - Forebyggende plan – Et tiltak i barnevernsreformen

Lovdata: [Forskrift om oversikt over folkehelse](#)

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport: [stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf](https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf)

Statistisk sentralbyrå: Gjennomføring i videregående skole: <https://www.ssb.no/utdanning/videregaende-utdanning/statistikk/gjennomforing-i-videregaende-opplaering>

Statsforvalter Troms og Finnmark: Kommunebildet – Lavangen mars 2023

Stortinget: Meld. St. 15 (2022–2023) Folkehelsemeldinga: [Folkehelsemeldingen](#)

Stortinget: Meld. St. 23 (2022–2023) Opptappingsplan for psykisk helse (2023–2033): [Opptappingsplan psykisk helse \(2023.2033\)](#)

Stortinget: Meld. St. 24 (2022–2023) Fellesskap og meistring – Bu trygt heime: [Felleskap og meistring - Bu trygt heime](#)

Ungdata: Ungdataundersøkelsen i Lavangen 2022: <https://www.ungdata.no/>

Utdanningsdirektoratet: Elevundersøkelse: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/brukerundersokelser/elevundersokelsen/>

Utdanningsdirektoratet: Foreldreundersøkelsen i barnehage: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/foreldreundersokelsen-i-barnehager-resultater/>

Utdanningsdirektoratet: Statistikk for grunnskole – analysebrett: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/analysebrett/?Skole%C3%A5r=2021-22&Trinn=7.%20%C3%A5rstrinn&FylkeFilter=&Eierform=Alle%20eierformer&Skole=&KommuneFilter=Loab%C3%A1k%20-%20Lavangen>